

Regional handlingsplan 2018- 2022

För en förbättrad och mer
jämlik och jämställd folkhälsa

**Dokumentet beskriver insatser inom de områden som
Norrbottens folkhälsost strategi pekat ut som särskilt
betydelsefulla för befolkningens hälsa.**

Norrbottens
folkhälsopolitiska råd (NFR)
2014-2018

Folkhälsologotype in på försättssidan! Kanske möjligt att
få layout på handlingsplanen.

Förord

Den regionala handlingsplanen tar avstamp i Norrbottens folkhälsstrategi som tagits fram av Norrbottens folkhälsopolitiska råd (NFR). Rådet består av Region Norrbotten, Norrbottens Kommuner samt Länsstyrelsen i Norrbotten.

Strategins syfte är att samordna länets resurser, ta avstamp i en gemensam problembild samt bidra till att alla arbetar mot samma mål. Norrbottens folkhälsstrategi antogs av samtliga tre aktörer första kvartalet 2018.

Många insatser görs redan idag, men för att nå målet om en förbättrad och mer jämlik och jämställd hälsa behövs samverkan och ett gemensamt ansvarstagande mellan den offentliga, idéburna och privata sektorn. Norrbottens folkhälsstrategi och den här regionala handlingsplanen är viktiga steg i att samordna regionala nivåns insatser och kanalisera dem mot de områdena med störst betydelse för hälsan. Med den regionala nivån avses Region Norrbotten, Norrbottens Kommuner samt Länsstyrelsen i Norrbotten.

Norrbottens folkhälsstrategi omfattar perioden 2018-2026. Den regionala handlingsplanen omfattar perioden 2018-2022. En ny regional handlingsplan utarbetas för perioden fram till 2026.

Idag vet vi att de största effekterna på folkhälsan inte nås med ensidiga övertalningskampanjer om en mer hälsosam livsstil utan att det till stor del handlar om individens livsvillkor och strukturella förutsättningar. Till exempel en bra start i livet, en trygg och stimulerande boendemiljö, möjlighet till utbildning, arbete och försörjning. Det regionala stöd som erbjuds ska stärka utvecklingen av de norrbottniska välfärdssystemen att främja hälsa och minska skillnader i livsvillkor och hälsa mellan olika befolkningsgrupper – i större utsträckning än tidigare.

Som politiker eller tjänsteperson i offentlig sektor har vi möjlighet att påverka befolkningens hälsa genom fokus- och resursförflyttning från att hantera konsekvenserna av ohälsa till att satsa på förebyggande och främjade insatser.

Bara tillsammans kan vi skapa välfärdssystem som rustar människor att möta svårigheter och göra mer hälsosamma val för sig själv och eventuella barn.

Det är på detta sätt Norrbotten når det övergripande folkhälsomålet om en förbättrad och mer jämlik och jämställd folkhälsa i Norrbotten 2026.

Agneta Granström
Region Norrbotten

Britta Flinkfeldt
Norrbottens Kommuner

Länsråd/Landshövding
Länsstyrelsen i Norrbotten

Regional handlingsplan

– för en förbättrad och mer jämlik och jämställd folkhälsa

Dokumentet beskriver de insatser som de tre regionala aktörerna, Region Norrbotten och Norrbottens Kommuner, Länsstyrelsen i Norrbotten kommer bidra med för att främja hälsa på lokal och regional nivå.

Insatserna är framtagna utifrån de områden som Norrbottens folkhälsost strategi pekar ut som särskilt betydelsefulla för befolkningens hälsa.

- **Utbildningsnivån och det livslånga lärandet ska öka och bli mer jämlikt och jämställt**
- **Levnadsvanor som påverkar hälsan positivt ska öka i omfattning och bli mer jämlika och jämställda**
- **Normer och värderingar som främjar en bättre och mer jämlik och jämställd hälsa ska stärkas**
- **Alla kommuner och regionala företrädare arbetar systematiskt med folkhälsa**

Det finns 14 kommuner i Norrbotten och 14 behovsbilder av vilket stöd den enskilda kommunen är i behov av. Kommunerna tar ansvar för de lokala behoven i de lokala styrdokumenterna. Ovanstående fyra områden visar den samlade behovsbilden på länsnivå och belyser var förstärkta regionala insatser kommer ha störst genomslagskraft.

Genom att skapa en positiv utveckling inom de utpekade områdena nås det övergripande målet om en förbättrad och mer jämlik och jämställd folkhälsa.

Norrbottens folkhälsost strategi ligger i linje med Agenda 2030. Strategin styr främst mot de globala målen som omfattar *Hälsa och välbefinnande* (3), *God utbildning för alla* (4), *Jämställdhet* (5), *Hållbara städer och samhällen* (11), *Minskad ojämlikhet* (10) och *Fredliga och inkluderande samhällen* (16).

Dokumentet beskriver vilka olika roller de tre aktörerna har i det regionala folkhälsoarbetet. Ett mer systematiskt arbete inom områdena kommer att bidra till en förbättrad fysisk, psykisk och social folkhälsa i Norrbotten.

Våra organisationers uppdrag och specifika roller i det regionala folkhälsoarbetet

Norrbottens Kommuner;

- Företräder och stödjer kommunerna i de regionala processerna exempelvis inom regional tillväxt, social hållbarhet, kompetensförsörjning, utbildning, hälsa samt digitalisering
- Organiserar, stödjer, driver och utvecklar arenor och nätverk för erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling
- Stödjer kommunerna med process- och analysstöd
- Samordnar, stödjer och driver forsknings-, utvecklings- och innovationsarbete i samverkan med kommunerna
- Tillhandahåller en länsplattform för utbildningar i främjande och förebyggande metoder och förhållningssätt
- Företräder folkhälsa i politiska forum

Region Norrbotten;

- Har sakkunniga inom exempelvis hälso- och sjukvård, statistik/analys, IT/Medicinteknik, folkhälsovetenskap, HR, levnadsvanor och psykisk hälsa, regional tillväxt, kompetensförsörjning, kultur, samhällsplanering, förbättring och förnyelse
- Driver en hållbar regional utveckling med ansvar för Regional utvecklingsstrategi.
- Har ett kunskapscentrum, Folkhälsocentrum (FHC) med fokus på folkhälsa och folkhälsoarbete
- Undersöker, analyserar och kommunicerar hälsoutvecklingen
- Har kommunikationsplattformen för det gemensamma folkhälsoarbetet
- **Har strategiska samråd med tillgänglighetsråd, ungdomsråd, nationella minoriteterna och ursprungsbefolkning**
- Driver utv. mot en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård samt tandvård
- Företräder folkhälsa i politiska forum

Länsstyrelsen;

- Har sakkunniga inom social hållbarhet såsom jämställdhet, integration, våld i nära relation, prostitution och människohandel, alkohol, narkotika, dopning, tobak och spelmissbruk (ANDTS), brottsförebyggande och föräldraskapsstöd
- Utför tillsyn av kommunernas verksamhet enligt tobakslagen, alkohollagen samt lagen om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare
- Stöttar och utbildar kommuner och erbjuder processtöd
- Har statsbidrag för ex. integrationsarbete, arbetet med våld i nära, hedersrelaterat våld och förtryck
- Regionalt ansvar för Agenda 2030
- Har nätverk med statliga myndigheter
- Sakkunskap inom miljöområde

Gemensamt för alla regionala aktörer:

- Deltar i en verkställande arbetsgrupp för det regionala folkhälsoarbetet. Arbetsgruppen ansvarar för att förslagen är förankrade i respektive organisation och bereder ärenden för beslut.
- Målgruppen är länets cirka 250 000 invånare
- Tillhandahåller kunskap, utbildningar och konferenser inom respektive ansvarsområde
- Ingår i regionala och nationella nätverk
- Omvärldsbevakar och sprider information och kunskap
- Samordnar och driver nätverk inom strategiska områden och för att stötta olika professioner och verksamheter
- Samverkar med och stöttar civila samhället

De regionala insatserna ska:

- Omfatta perioden 2018-2022.
- Verka för att nå en jämställd och jämlik hälsa
- Utformas på ett sådant sätt att det är upp till de självstyrande kommunerna att prioritera insatser/åtgärder/aktiviteter och grad av engagemang i folkhälsoarbetet
- Bidra till ett mer systematiskt folkhälsoarbete i alla kommuner men vara utformat så att det särskilt kan nyttjas av kommuner med hög ohälsa och begränsade resurser att arbeta hälsofrämjande.
- Vara uppföljningsbara både på tjänstemannanivå och på politisk nivå 2022 samt 2026.
- Rikta sig till statliga, regionala och lokala organisationer inom offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle.
- Stärka en samhällsstruktur i länet som kan erbjuda jämlik välfärd. Detta genom att arbeta för ett inkluderande synsätt i alla kärnverksamheter, samt genom att stärka förmågan att erbjuda kunskapsbaserade, hälsofrämjande eller förebyggande metoder/förhållningsätt.

Kvalitetssäkring

Effekterna av de regionala insatserna kommer att följas upp avseende hur:

- Insatsen påverkar kvinnor respektive män
- Insatsen påverkar barn/unga respektive äldre
- Insatsen utmanar utbredda stereotypa föreställningar, normer och värderingar
- Insatsen utgår från kunskap om samtliga diskrimineringsgrunder och socioekonomiska faktorer för att uppnå jämlik och jämställd hälsa

Delmål 1; Utbildningsnivån och det livslånga lärandet ska öka och bli mer jämlik och jämställd

Hälsa, lärande, utbildning och tillgång till arbete påverkar i hög grad människors livskvalitet. För att nå en god livssituation är det viktigt att det regionala stödet bidrar till att de insatser som ges säkerställer en mer jämlik och jämställd utbildning.

De regionala insatserna kommer:

- Bidra till att eleverna klarar grundskolan med godkända betyg
- Bidra till att ungdomarna fullgör gymnasieutbildning
- Bidra till att fler ungdomar, 17-24 år, återvänder till studier eller kommer i arbete
- Tillgängliggöra utbildning för vuxna som möter länets kompetensförsörjningsbehov och bidrar till en jämlik utbildningsnivå och individens utveckling

Delmål 2; Levnadsvanor som påverkar hälsan positivt ska öka i omfattning och blir mer jämlika och jämställda

För att förbättra befolkningens hälsa krävs insatser inom en mängd olika samhällsområden och på olika arenor¹. För att säkerställa att åtgärderna blir sektors- och åtgärdsövergripande har de föreslagna insatserna fördelats på sex olika arenor och i åldersgrupperna; barn/unga, vuxna och äldre.

Arenor:

- Boende och närområde
- Fritid och kultur
- Skola och utbildning
- Arbete och försörjning
- Omsorg samt hälso- och sjukvård
- Arenaövergripande insatser

De regionala insatserna inom de olika arenorna inriktas på följande:

Arena: Boende och närmiljö

Förbättrade förutsättningar för hälsofrämjande samhällsplanering på lokal och regional nivå
Förbättra förutsättningarna för ett ökat socialt deltagande bland äldre
Stöd till insatser för minskat riskbruk av alkohol
Bidra till uppbyggnad av volontärverksamhet för stöd och information till en bättre hälsa

Arena: Fritid och kultur

Bidra till fler alkohol- och tobaksfria insatser och sammanhang
Bidra till ökad fysisk aktivitet och mer hälsosamma matvanor
Bidra till likvärdiga möjligheter till fritidsaktiviteter och friluftsliv

Arena: Skola och utbildning

Stöd till hälsofrämjande skolutveckling
Öka kunskaperna om levnadsvanor bland vårdstuderande på universitet samt andra vuxenutbildningar
Alkohol- och tobakspreventiva insatser
Erbjuda lättillgänglig hälsoinformation

Arena: Arbete och försörjning

Förebyggande insatser i samverkan med arbetsmarknadens parter
Öka kunskaperna om hälsofrämjande och förebyggande arbete hos arbetsmarknadens parter
Hälsofrämjande och förebyggande insatser för anställda

Arena: Omsorg samt hälso- och sjukvård

Stödande system för hälsofrämjande insatser, förebyggande vård och behandling
Förstärkt tidigt stöd till sårbara grupper/ riskgrupper
Förstärkning av befolkningsinriktade insatser för att främja hälsa
Digitala lösningar som främjar hälsan
Resurs och kompetensförstärkning för att främja hälsosamma matvanor

¹Arenorna är tagna från Östergötlands strategi för fysisk aktivitet. <http://sättöstergötlandirörelse.nu/>

Arenaövergripande förslag:

Hälsosam mat serveras inom offentliga verksamheter

Förstärkt tidigt stöd till sårbara grupper

Omställning till mer hälsofrämjande system av vård, skola och omsorg

Befolkningens levnadsvanor förbättras genom medskapande processer i dialog med berörda befolkningsgrupper

Delmål 3; Normer och värderingar som främjar en bättre och mer jämlik och jämställd folkhälsa

De tre regionala aktörerna; Region Norrbotten, Norrbottens Kommuner och Länsstyrelsen i Norrbotten, ska med ett samordnat regionalt stöd bidra till att insatserna utgår från det allmännas ansvar att säkerställa att grundläggande rättigheter tillgodoses och att ingen diskrimineras. Samtliga insatser som genomförs bör ha ett normreflekterande förhållningssätt vilket innebär att normer och värderingar synliggörs, utmanas och ifrågasätts med fokus på jämställdhet och jämlikhet.

De regionala insatserna kommer att inriktas på:

- Att sprida kunskap om demokratiska värderingar
- Stöd för att aktivt förebygga diskriminering ur ett intersektionellt² perspektiv
- Kompetensstöd som underlättar genomförandet av normreflekterande analyser
- Att stöd som ges skapar ökad delaktighet med målgrupperna
- Stöd i att synliggöra att könsnormer alltid behöver granskas, utmanas och ifrågasättas
- Insatser som bidrar till mer jämlik välfärdsservice – gör jämlikt gör skillnad
- Insatser som bidrar till mer jämställda villkor och förutsättningar i Norrbotten

Delmål 4; Alla kommuner och regionala företrädare arbetar systematiskt med folkhälsa

De regionala insatserna kommer att inriktas på:

- Samordnade regionala insatser som bidrar till ett mer systematiskt folkhälsoarbete på lokal och regional nivå
- Erbjuder lokala insatser såsom processtöd för strategiskt folkhälsoarbete, dataunderlag och analysstöd
- Erbjuder sektors- och organisationsövergripande utbildningar för en jämlik och jämställd offentlig förvaltning.

² Intersektionalitet är ett analytiskt perspektiv som vill uppmärksamma hur relationer av överordning och underordning skapas och upprätthålls i samspel mellan bland annat kön, funktionsnedsättning, etnicitet, ålder, klass.

Indikatorer för det regionala folkhälsoarbetet

Norrbottnens övergripande folkhälsomål;

Norrbottningarna ska uppnå en förbättrad och mer jämlik och jämställd hälsa

Indikatorer:

- Invånarnas självuppskattade hälsa
- Återstående medellivslängd vid födseln
- Invånare 16-84 år med nedsatt psykiskt välbefinnande/ledsen, nedstämd årskurs 1 gymnasiet
- Ohälsotal (utbetalda nettodagarsjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning)

Delmål 1; Utbildningsnivån och det livslånga lärandet ska öka och bli mer jämlik och jämställd

Indikatorer:

- Elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram
- Gymnasieelever med examen inom fyra år
- Invånare 17-24 år som varken studerar eller arbetar
- Invånare 25- 44 år efter utbildningsnivå

Delmål 2; Levnadsvanor som påverkar hälsan positivt ska öka i omfattning och blir mer jämlika och jämställda

Indikatorer:

- Invånare som äter rekommenderad mängd frukt/grönsaker (18-64 år, 65+, barn och unga)
- Vuxna med riskabla alkoholvanor/Provat alkohol årskurs 1 gymnasiet
- Vuxna som är fysiskt aktiva enligt rekommendationerna minst 150 min/vecka (2.5 timma)/Fysiskt aktiva enligt rekommendationerna minst 60 min/dag årskurs 4, årskurs 7, årskurs 1 gymnasiet
- Daglig rökning vuxna/Provat röka cigaretter årskurs 1 gymnasiet

Delmål 3; Normer och värderingar som främjar en bättre och mer jämlik och jämställd folkhälsa

Indikatorer:

- Innevånare som litar på andra människor respektive institutioner/politiker (vuxna)
- Föräldrapenningdagar respektive tillfällig föräldrapenning (VAB)
- Pojkar som sökt till kvinnodominerade yrkesprogram på gymnasiet
- Vuxna som blivit bemött/behandlad på ett kränkande sätt

- Elever som blivit retad/utstött eller illa behandlad i årskurs 4, årskurs 7 och årskurs 1 gymnasiet
- Elever som trivs/är trygga i skolan årskurs 4, årskurs 7 och årskurs 1 gymnasiet
- Anställda utrikesfödda i kommunen (balanstal)
- Kommuner med styrgrupp för föräldraskapsstöd

Delmål 4; Alla kommuner och regionala företrädare arbetar systematiskt med folkhälsa

Indikatorer:

- Folkhälsofrågorna finns på strategisk nivå i organisationen
- En kartläggning är påbörjad med en analys av kommunens/regionens förutsättningar
- Det finns tydligt formulerade och politiskt antagna folkhälsomål beslutade i fullmäktige, styrelse eller motsvarande nivå
- Folkhälsoarbetet finns med i planeringsprocessen för verksamhetsplan, budget etc.
- Kommunen upplever att det finns ett regionalt stöd inom folkhälsoarbetet
- Antalet genomförda hälsosamtal ökar i aktuella åldersgrupper (Norrbottens hälsosamtal) samt hälsosamtal på ungdomsmottagning